

Turcsányi Károly – Hegedűs Ernő

LÉGIDESZANTOK A MODERNKORI HADVISELÉSBEN (1945-2010)

(Megjelent „A légideszant II.” című könyv)

REZÜMÉ

Most megjelent könyvükben a szerzők komplex elemzést tesznek közzé a légideszantcsapatok képességeinek fejlődéséről és a változások fő irányairól 1945 és 2010 között. Elemzik a légideszantcsapatok alkalmazására vonatkozó elméleteket, a gyakorlati alkalmazás tapasztalatait, a haditechnikai eszközök fejlődését és a szervezeteket, miközben leírják a haditechnikai fejlődés eredményeképpen folyamatosan változó légideszant képességek történeti korszakait is. A korszerű légideszant szabályzatok elemzésén keresztül is foglalkoznak a hadművelési és harcászati alkalmazás lehetőségeivel. Megállapítják, hogy napjainkban a légi gépesítés a légideszantok fejlődésének fő folyamata.

Kulcsszavak: légideszant, légi gépesítés, ejtőernyő, helikopter, szállító repülőgép, harcjármű

RESUME

In their new book the authors gave a complete description of the changes, periods and tendencies of airborne capabilities between 1945 and 2010. They have analysed the principles of airborne force applications, its practicalities, the progress of its military technology and organization, describe the stages in the history of ever-changing capabilities of airborne warfare as well as the maneuver and tactics opportunities and applications that have been identified through analyzing the regulations of modern airborne warfare. Furthermore, they confirmed that the main factor in the progress of airborne technology is air mechanization at present.

Keywords: airborne, air mechanization, parachute, helicopter, transport airplane, armoured vehicle

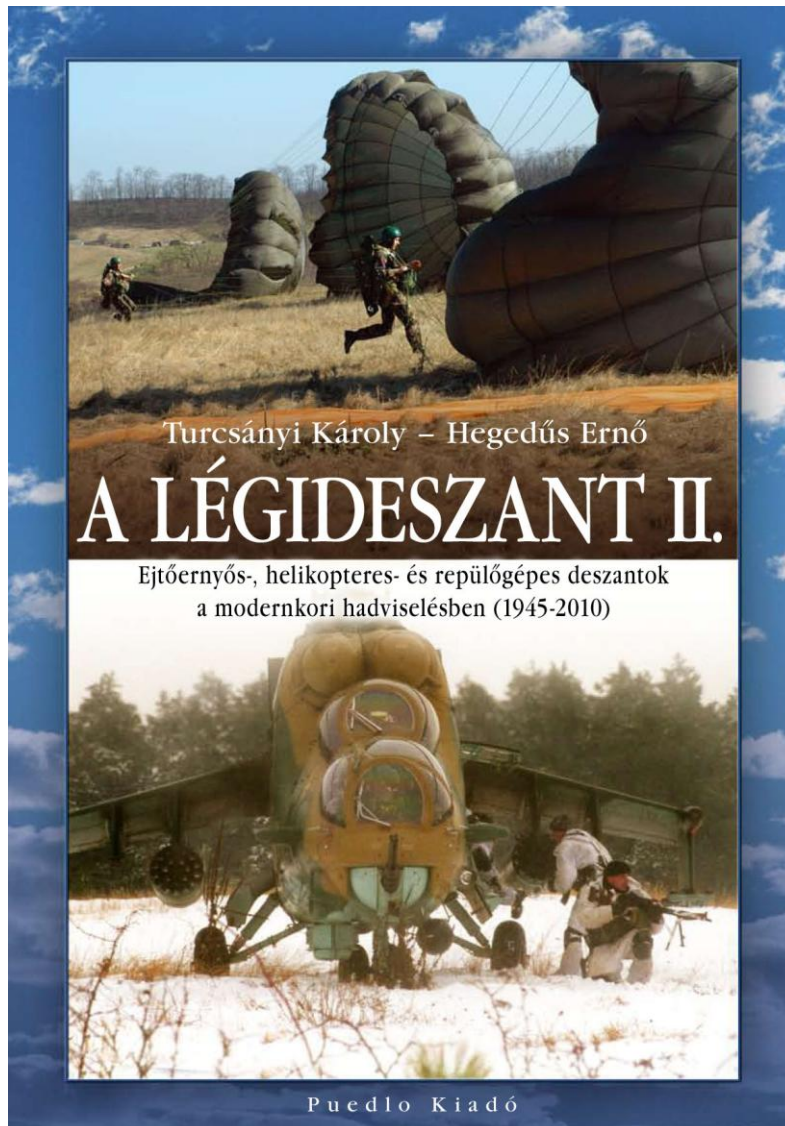
BEVEZETŐ GONDOLATOK ÉS A TÉMA AKTUALITÁSA

A légideszantcsapatoknak az 1930-1945 közötti időszak végére meghatározó szerepe lett a modern gépesített hadviselés kialakulásában. A harckocsi magasabbegységek a légideszantok segítségével mélyen behatolhattak az ellenség vonalai mögé, részekre szabdalhatták, bekeríthették és felmorzsolhatták annak erőit. A légideszantcsapatok hidak és hágók birtokbavételével,

folyamátkezelések, partraszállások és szigetek elfoglalásának támogatásával, az ellenség tartaléki előrevonásának megakadályozásával, illetve a megerősített védelem áttörésekor és a katlanok réseinek és belső oldalának zárásakor támogathatták a harcokosi- és gépesített csapatok előrenyomulását, de a légideszant módszereivel és eszközeivel juttatták működési területükre a diverziós és a különleges műveleti csoportokat is. A második világháború végére a légideszantok tevékenysége a korszerű hadviselés szerves és nélkülözhetetlen részévé vált. E folyamatot mutattuk be könyvünk korábbi, 2007-ben megjelent első kötetében. [1]

Ma az ejtőernyős, a helikopteres és a repülőgépes leszálló módszerrel kijuttatott légideszantok vizsgálatának (kutatásának) aktualitását elsősorban az adja, hogy szerepük a korszerű hadviselési elgondolásokban egyre nagyobb mértékben nyer teret, a közelmúlt katonai tevékenységeiben pedig jelentős szerephez jutottak. Az 1991. és 2003. évi iraki háborúkban ismét sor került a légideszantok második világháborúban tapasztalt széles körű, komplex és intenzív alkalmazására. Mindez a NATO hadseregek légideszantcsapatainak ismételt előtérbe kerülését mutatja. Ezt tükrözik az utóbbi évtizedben létrehozott olyan katonai szervezetek is, mint a légi szállítható amerikai Stryker-dandárok és a légideszant szervezeti elemeket nagy arányban tartalmazó NATO Többnemzetiségű Gyorsreagálású Hadtest (Allied Rapid Reaction Corps - ARRC). Előzőekből következik, hogy ma a korszerű haderők feladatai ismét jelentős mértékben igénylik és a jövőben még inkább igényelni fogják a légideszant képességeket.

A Magyar Honvédség haderő-fejlesztési folyamatai is követték a NATO biztonságpolitika Washingtonban és Prágában végbement változásait. A Magyar Honvédség egészét érintő Védelmi Felülvizsgálat a prágai csúcserkeztet elveinek szellemében vetette fel egy hosszú távú haderő átalakítás szükségességét. Ebből következően a 34. Bercsényi László Mélységi Felderítő Zászlóalj bázisán felállításra került egy különleges műveleti zászlóalj, amely az ejtőernyős légideszantok harceljárásait is alkalmazva látja el feladatait, többek közt a terrorizmus elleni harcra történő felkészülést. Másik légideszantként bevethető szervezetünk, a MH 25/88. könnyű lövész zászlóalj továbbra is fenntartja helikopteres légimozgékony képességeit. A zászlóaljon belül helikopteres légimozgékony és ejtőernyős-deszant szervezeti elem is megtalálható. „A Magyar Honvédség keretein belül az MH 25/88. Könnyű Vegyes Zászlóalj integrálja leginkább...a légideszant, légiroham típusú képességeket”. [5]

1. ábra. A 2011 januárjában megjelent „Légideszant II.” című könyv borítója

Az ejtőernyős illetve a helikopteres légideszant tevékenységek tehát – alaprendeltetésükből fakadó feladataik mellett – megtalálták helyüket az új feladatrendszeren belül is. A légideszant-alakulatok haditechnikai eszközeinek fejlesztése, vagy legalábbis a kor színvonalán tartása a jövőben egyre inkább a korszerű összhaderőnemi-összefegyvernemi harc megvívásának egyik alapvető feltétele lesz. A taktikai és stratégiai (harcászati, hadműveleti és hadászati) légi szállító kapacitás, illetve a légideszant és a légiszállítású alakulatok fejlesztésének igénye tehát indokoltan jelenik meg mind a Szövetség, mind a hazai fejlesztési tervekben.

A légideszantok vizsgálatának időszerűsége meghatározó szerepet játszott abban, hogy a témában megkezdett kutatásainkat folytattuk és elemzésüket elvégeztük a második világháború végétől napjainkig. Ennek a munkának az eredményét bocsátjuk a kedves Olvasók rendelkezésére a 2011 január hónapban megjelent második kötetben. [4]

A HAZAI ELŐDÖK NYOMDOKAIBAN

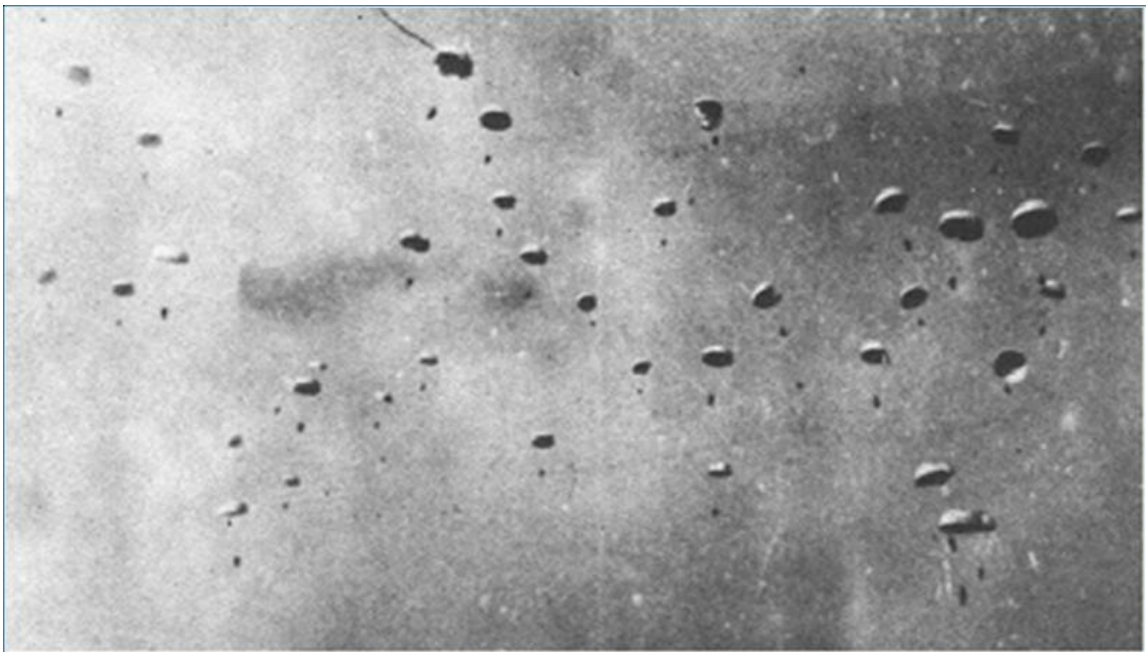
Természetesen a mi szakmai alkotó munkánknak is megvannak a hazai előzményei. Szentnémedy Ferenc, akit az első kötetben részletesen bemutatunk, az 1930-1940-es években közel negyven publikációt írt az ejtőernyőscsapatokról. A második világháború után a légideszantok témakörében a hatvanas évektől kezdtek megjelenni kiadványok, először hazai szakíró, Hajdó József és Tóth Lóránd, majd külföldi szerző, Miloš Brabenec tollából. A nyolcvanas évektől a Honvédelem, majd a Seregszemle katonai szakfolyóiratokban már magyar szerzőktől (Scharrer János, Holló József, és napjainkban Ruszin Romulusz) jelentek meg cikkek a helikopteres légimozgékonyaság témakörében. **Megérett tehát az idő arra, hogy elkészüljön és az olvasók kezébe kerüljön egy nagyobb lélegzetvételű, a légideszantok kérdéskörét komplexitásában (ejtőernyős – helikopteres – repülőgépes) tárgyaló munka.**

KÖNYVÜNK JELLEMZŐIRŐL

A légideszantokról szóló két kötet nem csupán egy több szempontból is hiánypótló szakirodalmi munka elkészítése volt a célunk. Arra törekedtünk, hogy témánkat tudományos igényességgel, harcászati-hadműveleti kitekintéssel, új összefüggések keresésével és mélyreható elemzésekkel végezzük el. Ennek eredményeként **éppen úgy születtek a hadtudomány számára megalapozott megállapítások, mint a további kutatásokat generáló hipotézisek, problémafelvetések.** Az első esetre példaként szolgálhatnak a légideszantok fejlődési időszakait bemutató ábránk és a kapcsolódó okfejtések, vagy a légi gépesítés és a páncélozott légi gépesítés változásait bemutató diagramok és magyarázataik. Kísérletet tettünk a légideszant alkalmazások sikerességének megítélésére is, ami nem könnyű feladat és amely megoldásának módszertani továbbfejlesztése a közeljövő nem csekély kihívás a témával behatóan foglalkozó kutatók illetve szakemberek számára.

Természetesen vizsgálatunkból nem maradhatott ki a **magyar légideszantok** szervezeteinek, eszközeinek és képességeik alakulásának vázlatos bemutatása sem. Biztosak vagyunk abban, hogy mind a szakemberek, mind a könyv olvasói összehasonlításokat tesznek majd a nemzetközi és a hazai légideszantokról leírtakat illetően. Mi is törekedtünk erre és reményeink szerint helyesen mutattunk rá a fejlesztés egyes lehetőségeire és az ezen a téren elért szerény, de saját eredményekre. Úgy gondoljuk, hogy az alkalmazási eljárásokban átvett korszerű módszerek és a szervezeti integrációs törekvések a magyar légideszantok számára is a jövő járható útjai. **A magyar haderő számára egyértelműen a könnyű légi gépesítés szintje az, amelynek komplex elérése lehetséges és egyúttal kívánatos is.** Nem kizárható ugyanakkor, hogy meglévő könnyű páncélozott gyalogsági harcjárműveink légi szállíthatóságának megoldásával részlegesen a páncélozott légi gépesítést is megvalósíthatjuk.

„A légideszant II.” című könyv a német, a brit, az amerikai, a szovjet illetve a magyar légideszantokat törekszik a teljesség igényével bemutatni. Közel 100 hadműveleti, harcászati és diverziós légideszant-műveletet és 250 haditechnikai eszközt ismertetünk, 200-nál is több fényképpel, vázlattal és térképmelléklettel szemléltetve a tárgyaltakat. Olyan légideszant-műveletek részleteit és sok vonatkozásban újszerű kritikai elemzését is elvégeztük, mint a szovjetek afganisztáni inváziója és gerillák elleni harctevékenysége, az amerikai légideszantok vietnámi helikopteres légimozgékony műveletei, légideszantok bevetése az 1991-es és a 2003-as Öböl-háborúkban, illetve alkalmazásuk az amerikai és a szövetséges haderők 2001-től napjainkig zajló afganisztáni hadműveleteinél. A haditechnikai eszközök vonatkozásában megismerheti az Olvasó a légideszantcsapatok szállítására és deszantolására alkalmazott szállító repülőgépeket és helikoptereket, személyi és teher ejtőernyőket, továbbá a deszantok által alkalmazott harc- és gépjárműveket és tüzérségi eszközöket is.

2. ábra. A magyar ejtőernyős zászlóalj tömeges ledobása egy gyakorlaton (1952)

A LÉGI GÉPESÍTÉS, MINT A FEJLŐDÉS EGYIK MOZGATÓJA

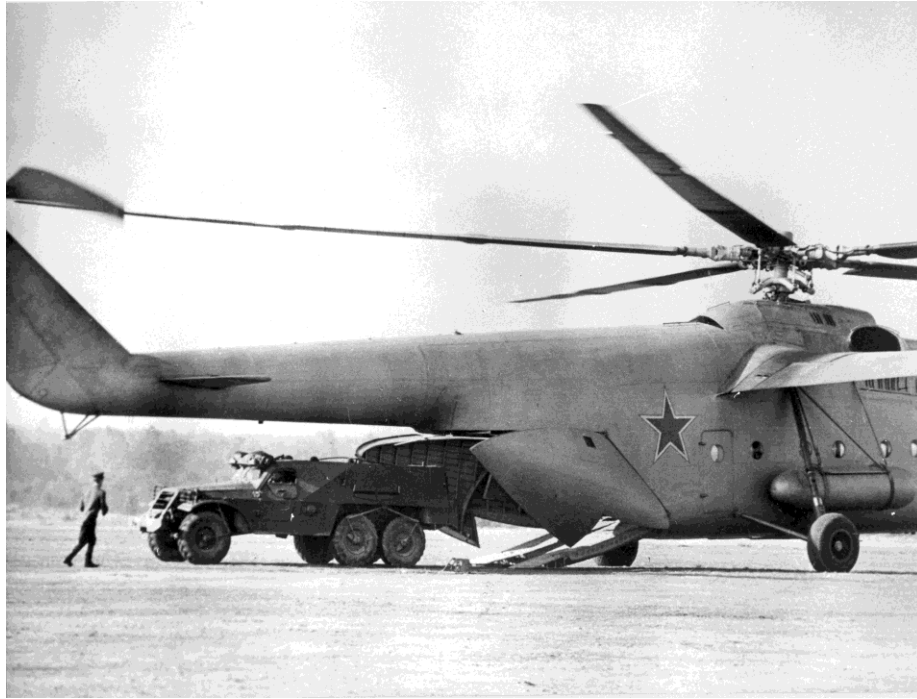
A légideszantcsapatok gépesítésének kérdése már az első kötet megírásakor is foglalkoztatott minket. [2, 3] Ez a terület – a légideszantok ellátása gép- és harcjárművekkel, illetve az ilyen módon gépesített légideszantok újszerű szervezeteinek felállítása, alkalmazásuk elméletének kialakítása – kiemelkedően fontos szerepet játszik a légideszant-szervezetek alkalmazhatóságában. Ez az oka annak, hogy a gépesítés fejlődési folyamatának jellemzőit igyekeztünk pontosan meghatározni és részletesen leírni a könyvben.

A légideszantok jövőjét a napjainkban rendszeresítésre kerülő forradalmian új haditechnikai eszközök – elsősorban a billenő rotorú repülőgépként is ismert konvertiplánok, a rendkívül kis

magasságú ugrás végrehajtására alkalmas ejtőernyők és a terepképes futóművel felszerelt, rövid fel- és leszállásra alkalmas repülőgépek, illetve egyes kellőképpen kis tömegű, de nagy harcértékű légideszant-harcjárművek – elterjedésének üteme határozza meg. A már napjainkban is zajló folyamat fontosabb elemeinek bemutatására szintén nagy figyelmet szenteltünk.

A légideszantok fejlődésének egyik „motorja” a második világháborúban és napjainkban egyaránt a légi gépesítés. A haderők gépesítése egy napjainkig zajló folyamat, amelyen belül a légideszantok szervezése és fejlesztése a hetvenes évektől – tehát a korszerű haderők általános gépesítésének lezárultától – egy minőségileg új szintet ért el és az általános haderő-gépesítés egy új és egyúttal lényegi képességfejlesztő elemévé vált. **Bebizonyosodott, hogy a szárazföldi csapatok mozgékonyságának és manőverező-képességének növelésére ma már nincs más igazán hatékony lehetőség, mint a légi szállítás és deszantolás, azaz a légideszant szervezetek és eljárások arányának növelése a haderőn belül.** A jövőben tehát a légtérnek a szárazföldi csapatok számára a manőverezés új közegét kell alkotnia. Ez - véleményünk szerint és a már növekvő számú szervezeti példa alapján - azt is jelenti, hogy napjainkra elérkezett a légideszantok intenzív szervezésének és alkalmazásának kora. A csapatok mozgékonyságának növelése a légi úton történt szállítást követően egyre lényegesebb szerepet tölt be, így **a légideszantok fejlesztésének mindinkább fontos elemévé válik a gép- és harcjárművekkel történő ellátásuk, azaz a légi gépesítés.** Ennek eredményei napjainkra a haderő-gépesítés következő lépcsőfokát hozzák létre, amelyen belül jelentőségteljes szerephez jut a páncélozott szervezetek integrálása a légideszantok szervezetébe, azaz a páncélozott légi gépesítés. Ezeket a változásokat a légi gépesítési folyamat mérföldköveinek tekinthetjük.

A különféle gépjárművek, köztük különösen a harcjárművek deszantolása a légideszantcsapatok egyik leginkább szűkösen rendelkezésre álló képessége. A fejlesztésnek tehát konfliktusos kérdése a légi gépesítés iránti rohamosan növekvő igény és a szállító kapacitások növelésének kiemelkedő költségigénye. A légideszantok alkalmazásának egyik legfontosabb, légi gépesítéshez kötődő kérdése a harcjárművek terepre végzett deszantolása. A harcjárművek deszantolásához szükséges 16-24 tonna teherbírású nehéz szállítóhelikopterek és az alapharcokocsik szállítására alkalmas 50-70 tonna kapacitású terepképes futóművű, STOL tulajdonságokkal rendelkező szállító repülőgépek megjelenése a nyolcvanas évekre tehető, számottevő mennyiségben pedig mindössze az ezredfordulótól állnak rendelkezésre.

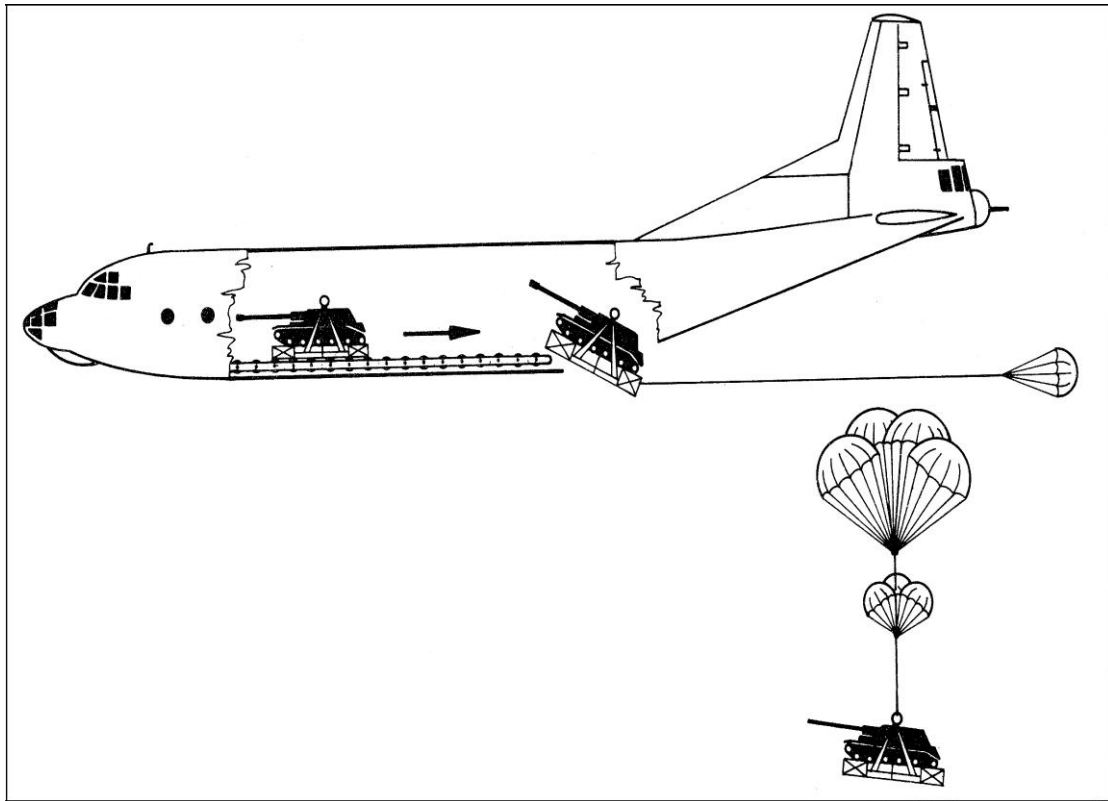
3. ábra. Páncélozott harcjármű deszantolása terepre helikopter leszálló módszerével

A légi gépesítés eszközeinek rugalmas (harctevékenységhez közeli) kijuttatására a nehéz **szállítóhelikopterek** (a jövőben feltehetően növekvő számban a konvertiplánok), míg a harckocsik kijuttatására a STOL képességű, terepképes futóművű, nehéz **szállító repülőgépek** alkalmasak. Így napjainkban a modern légi gépesítés megvalósításának előfeltétele főként e két szállítóeszköz-kategória rendelkezésre állása.

4. ábra. Páncélozott légideszant-harcjármű deszantolása terepre repülőgép leszálló módszerével

Ugyanakkor biztosított zónába a kis és a közepes tömegű harcjárművek deszantolása **ejtőernyős teherdeszant eljárással** – ezzel a tereppel szemben érzéketlen deszantmóddal - mélyen a mögöttes területeken is megvalósítható. A légi gépesítés tehát, az alkalmazott haditechnika függvényében többféle fejlesztési elgondolás keretében is megoldható, amelyek természetesen egymástól eltérő műveleti feladatok teljesítését teszik lehetővé.

5. ábra. Légideszant-harcjármű deszantolása terepre teherejtőernyő-rendszerrel

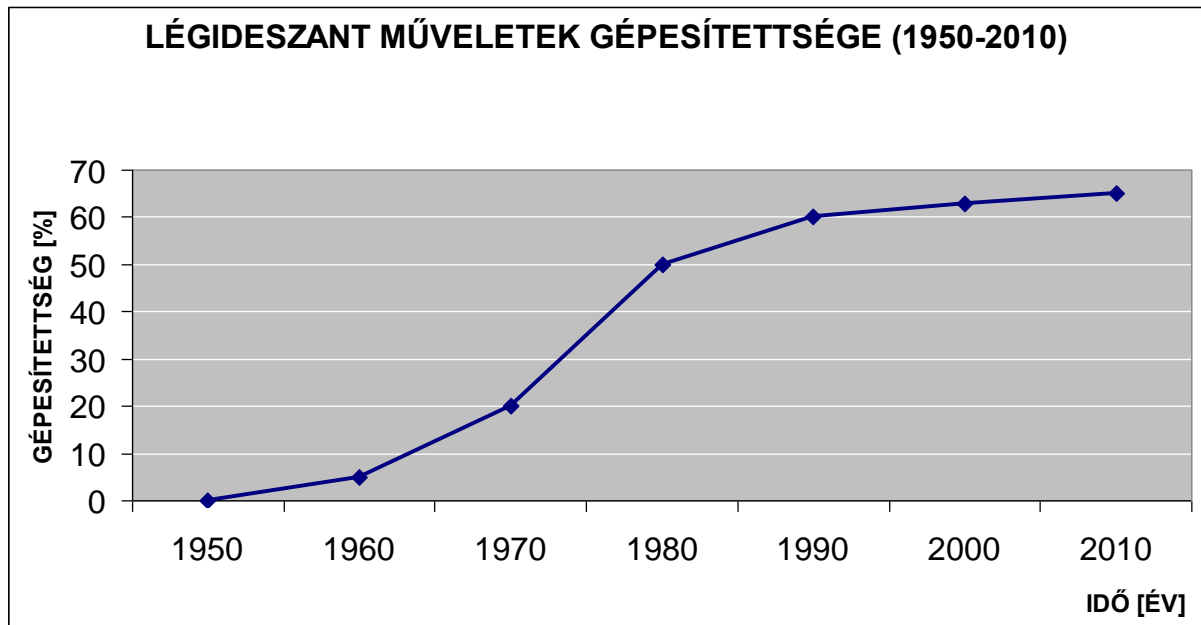
A második világháborút követően a légi gépesítés a különböző nemzeti haderők ejtőernyős, helikopteres és légiszállítású légideszant szervezeteinél más-más módszerekkel, eltérő szervezeti keretek között valósult meg. Légideszantok szempontjából az ötvenes évek hullámvölgyét követően a hatvanas-hetvenes években megjelenő gázturbinás repülőgépek és helikopterek jelentős lökést adtak a szervezeti fejlődésnek és azon belül a légi gépesítés megvalósításának. A szovjet és a brit haderő már a hetvenes években közepes szállító repülőgéppel légi szállítható, illetve ejtőernyővel dobható lövészszállító és felderítő harcjárművek rendszeresítésének szükségességét fogalmazta meg (BMD és Scorpion program). A nyolcvanas években német szakemberek helikopteres deszantokra alapozott légi gépesítési elméletet fogalmaztak meg. Ebben úgy foglaltak állást, hogy a harcjárműveket a helikopterek belső terében szükséges szállítani (Wiesel koncepció). Amerikai szakemberek a kilencvenes években két átfogó légi gépesítési elméletet dolgoztak ki, melyeknek célja, hogy a gépesített deszantok a földet érést követően továbbra is nagy mozgékonyaságúak legyenek, nagy tömegű könnyű gépesített erővel rendelkezzenek, ugyanakkor képesek legyenek erősen páncélozott célok megsemmisítésére is (Air Mech Stryke és Stryker koncepció).

A világ jelentős haderői a második világháborútól napjainkig terjedő időszakban számos, egymástól ugyan sokban eltérő légideszant-alkalmazási koncepciót dolgoztak ki, de ezek mindegyikében központi szerepet töltött be a légideszantok gépesítése. A légi gépesítés a hatvanas évektől indult dinamikus növekedésnek. A növekedés intenzív időszaka a szovjet-országi prágai légideszant-műveletétől (1968) az afganisztáni háborún át (1979-1988) az első Öböl-háborúig (1991) tartott, amely időszakban a légi gépesítés a mennyiségileg is figyelemre méltó 60% fölé került és az események leírása alapján tartalmában is megváltozott. [6]

6. ábra. Alapharckocsi légi deszantolása repülőtérré repülőgép leszálló módszerével

A második Öböl-háború (2003), illetve napjainkban a második afganisztáni háború (2001-) során a légi gépesítés mennyiségi mutatói már lényegesen nem változtak. Ennek oka véleményünk szerint abban van, hogy a gépesítettség lényegében a lehetséges maximum közelébe jutott és bekövetkezett a minőségi változás időszaka. [7]

7. ábra. A légideszant-műveletek gépesítettségének változása

A 7. számú ábrán évtizedenkénti bontásban azt mutatjuk be, hogy az adott időintervallumban lefolytatott légideszant-műveletekben átlagosan milyenre volt becsülhető a gépesített és a nem gépesített szervezetek aránya. Az ábrában az egyes pontok értékét a 2. fejezet táblázataiban az adott évtizedbe eső légideszant-műveletekben résztvevő szervezetek gépesítettségi jellemzőinek középértéke alapján határoztuk meg, ami egy kellően pontos közelítő értékelésnek tekinthető. Arra is fel kell hívnunk a figyelmet, hogy könyvünkben teljességre nem törekedhettünk és a légideszant alkalmazások mindegyikét nem vizsgáltuk, ami a jelleggörbe elkészítésénél további csekély elhanyagolást jelent. Mindezekkel együtt **az ábra a változások jellegét kellő pontossággal kimutatja és a szakirodalomban eddig még mások által le nem írt összefüggések jelzésére ad lehetőséget.** Megállapíthatjuk segítségével, hogy a légideszant-műveletek gépesítettsége a 60-as évektől határozott növekedésnek indult és a 90-es évekre elérte, majd meg is haladta az igen jelentősnek tekinthető 60 %-ot. Ez az érték véleményünk szerint már a telítettséghez közelinek minősíthető, mivel az összefegyvernemi harctevékenységek megvívásában - különösen védelmi műveletek során – minden esetben részt vesznek olyan komponensek is, amelyeknek nem minden elemükben és nem minden esetben kell mobilaknak lenniük.

A SZERVEZETEK VÁLTOZÁSAI

Az **ötvenes években** a világ haderőit a könnyű, azaz a nehézfegyverzet és gépesítés nélküli légideszant szervezetek jellemezték. Ezek a szervezetek főként diverzióra és felderítésre, illetve a harcászati szinten korlátozottan defenzív harctevékenységre voltak alkalmasak. A haditechnikai

lehetőségek hiánya miatt a világ számos haderejében csökkentették a légideszantcsapatokat, jelentős részüket átszervezték, esetenként módosították feladatkörüket.

A hatvanas évektől a gázturbinás repülőgépek és helikopterek megjelenése, illetve az ejtőernyős teherdeszant technika minőségi fejlődése elősegítette a légideszantcsapatok fejlesztését és egyre nehezebb légideszant-szervezetek létrehozását tette lehetővé.

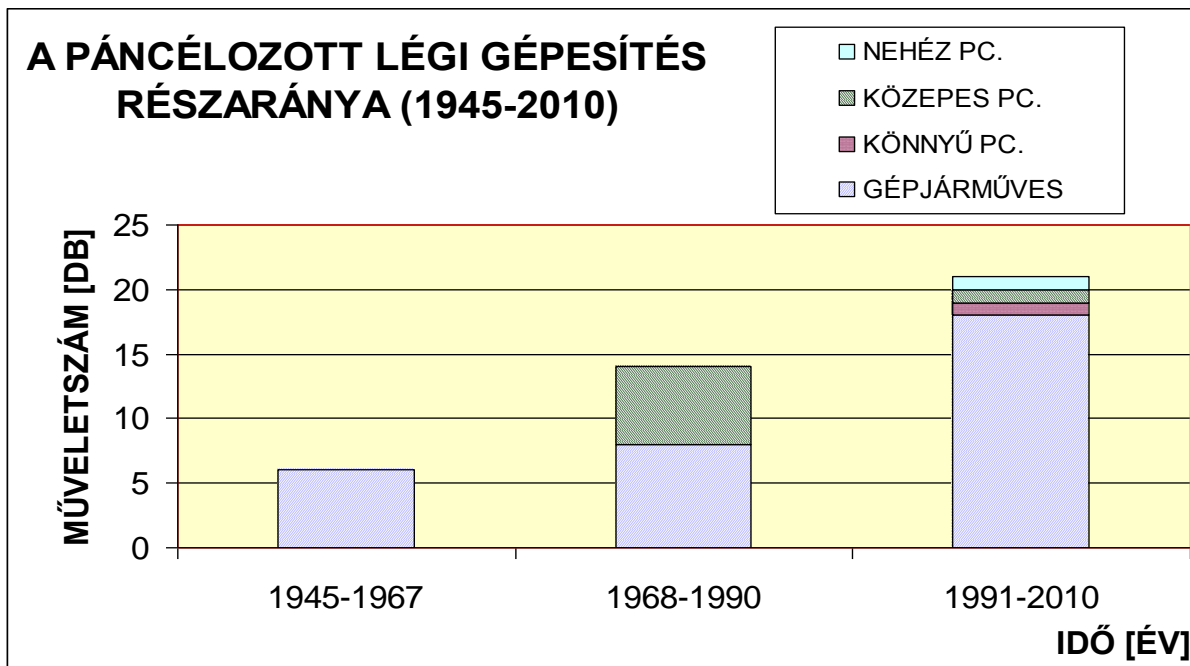
A hetvenes évektől a kilencvenes évekig a világ jelentősebb haderői közül több is (szovjet, német) részben vagy teljes mértékben páncélos-gépesített légideszant-szervezeteket állított fel. A légideszantok páncélozott gépesítése eltérő modellek mentén valósult meg, mivel a rendelkezésre álló légi szállító kapacitás mennyisége és minősége (a nehéz szállító repülőgépek és helikopterek száma és aránya) minden alkalmazó haderő számára más-más tömeg-korlátot jelentett, így a gépesítés különböző tömegű páncélozott harcjárművekkel valósult meg. A német (és lényegében a brit) légideszant dandár a páncélozott harcjárművekkel megvalósítható legkönnyebb, támogató jellegű légi gépesítési formát teremtette meg. Ugyanakkor a komplex légi- és tüzérségi támogatás biztosításával részben ezeket a légideszant-szervezeteket is alkalmassá tette könnyű páncélosok elleni műveletekre.

A szovjet ejtőernyős hadosztály és a légimozgékony dandár esetében a légi gépesítés közepes tömegű páncélozott harcjárművekkel valósult meg. Nagy mennyiségű közepes szállító repülőgépre és nehéz szállítóhelikopterre támaszkodva – kisebb védekezéssel rendelkező lövészszállító harcjárművekkel látták el a légideszant szervezeteket, amelyek viszont teljes egészében páncélozottak voltak és a lövészfegyverek illetve a repeszek ellen kellő védekezést jelentettek. Az amerikai ejtőernyős hadosztályban – jelentős mennyiségű közepes szállító repülőgépre és ejtőernyős teherdeszant módszerre, illetve esetenként nehéz szállító repülőgépek leszálló módszerére támaszkodva – már a nagy tömegű légideszant harcjárművekkel és alap- harckocsikkal (Sheridan, M8 AGS, M1 Abrams) megvalósított légi gépesítés is megjelent, amely a páncélozott célok elleni önálló és hatékonyan alkalmazás képességét is megjelenítette.

A 21. századra a páncélozott légi gépesítést a hidegháború időszaka alatt jellemző, többnyire egykomponensű modellkövetés megváltozott, a korszerű haderők többsége egyszerre több gép- és harcjármű kategóriában valósítja meg azt. [8] Emellett a légi gépesítés már nemcsak a szervezetszerű légideszantcsapatokat érinti, hanem olyan haderő-elemeket is, mint a tengerészgyalogság, vagy a különleges műveleti erők. A brit és az amerikai tengerészgyalogság - a szervezetszerű szállítóhelikopterek dinamikus fejlesztése és a légi szállítható haditechnikai eszközök széles körének rendszeresítése következtében – már önálló, nagy távolságú légideszant-műveletek végrehajtására is képes. A szovjet tengerészgyalogosok, akiknek figyelemre méltó a légi szállítható harcjármű-parkjuk is, erre a közeljövőben válhatnak alkalmassá.

Az ejtőernyővel kijuttatott különleges műveleti erők, mint az SAS, a Szpecnaz, vagy a 75. Ranger ezred, a könnyű rohamjárművek rendszeresítése következtében egyre jelentősebb támogató fegyverzetet alkalmaznak, ezért gyakrabban láthatnak el század-zászlóalj szintű könnyűlövész feladatokat is. A közeljövőben a legnagyobb képességváltozás azonban a repülőgépes leszálló

deszantok területén várható. Erre utal az amerikai haderőben kimondottan légi szállíthatósági céllal létrehozott gépesített légiszállítási egységek, a Stryker dandárok felállítása, amely napjaink történése. Megjelenésük összekapcsolta a megnövekedett repülőgépes leszálló-deszant képességet a légideszant szervezetek részére kifejlesztett, közepes páncélozottságú deszantjárművek harci lehetőségeivel és ezáltal a páncélozott légi gépesítés területén egy új, megnövekedett légideszant-műveleti képességet hozott létre.

8. ábra. A légideszant-műveletek gépesítettsége a valós alkalmazások alapján

A páncélozott légi gépesítés kialakulását és fejlődését a 8. számú ábra segítségével szemléltetjük. Ebből a szempontból az 1945-től napjainkig terjedő időszakot három szakaszra bontottuk és a páncélozott gépesítettség megjelenését és mértékét az időszakra eső műveletek elemzése alapján oszlopdiagramban ábrázoltuk. **1945-1967 között a légideszant-műveletekben a páncélozott gépesítés nem jelent meg.** A légideszant-szervezetekben ebben az időszakban csak páncélozatlan, kerekes gépjárművekkel találkozhattunk. Az **1968-1990 közötti időszak** jellemzőit a szovjet alkalmazások határozták meg. Légideszant-szervezeteikben **nagyobb számban jelentek meg közepesen páncélozott harcjárművek** Etiópiában (1978) és Afganisztánban (1979-1988). Ebből adódott az időszaknak az a sajátossága, hogy a könnyű páncélozott gépesítés nem, de a közepes már megjelent a légideszant-műveletekben. **1991-2010 között a páncélozott légi gépesítés a nehéz páncélozott eszközök deszantolása területén mutat új eredményeket.**

9. ábra. Deszantolás előkészített terepszakaszra C-17 típusú szállító repülőgép leszálló módszerével

Az amerikaiak a második Öböl-háborúban (2003) alapharcokocsik deszantolásával és a Stryker-dandárok jövőbeni leszálló deszantkénti harcba vetésével a komplex légi gépesítés megvalósítása felé fordultak, ami a 21. század légi gépesítésének az útja.

LÉGIDESZANTOK EREDMÉNYESSÉGE AZ ÖSSZHADERŐNEMI MŰVELETEKBEN

A légideszantok második világháborút követő alkalmazásai során elég jelentős változatossággal jelentek meg az ejtőernyős-, a helikopteres és a repülőgépes deszantmódok. A világháborút követő időszakban meghatározóan egy deszantmódot alkalmaztak, nevezetesen azt, amelyet a harcászati-műszaki feltételek és körülmények (légvédelem erőssége, szállítható tömeg, hatótávolság, gépesítettség stb.) a leginkább lehetővé tett. A gyakorlati tapasztalatok később rámutattak arra, hogy egyrészt minden egyes kijuttatási módszernek megvannak a maga előnyei és hátrányai, másrészt a haditechnikai fejlődés mind bonyolultabb alkalmazási problémák kezelésére adott megoldást. Mára, – amint azt a legjelentősebb háborúk, a két afganisztáni és a két Öböl-háború tapasztalatai mutatják – végül mindhárom deszantforma jelen lehet a harctevékenységek során. Létrejöttek tehát azok a feltételek, amelyek egyre inkább megteremtik a légideszantok komplex alkalmazásának a lehetőségét.

A három deszantmód egyidejű, egymást kiegészítő alkalmazása a légideszant-műveletek számára növekvő szerepet biztosít az összhaderónemi harc- és hadműveleti tevékenységekben.

HADERŐ	MŰVELETSZÁM IDŐSZAKONKÉNT ÉS EREDMÉNYESSÉG		MŰVELETEK ÖSSZESEN ÉS EREDMÉNYESSÉG	MŰVELETEK MEGOSZLÁSA NEMZETENKÉNT
	1945-1967	1968-		
AMERIKAI	7 művelet S 71 % RS 29%	24 művelet S 80 % RS 20%	31 művelet, S 78 % RS 22%	63%
SZOVJET	2 művelet S 100 %	12 művelet S 66 % RS 34%	14 művelet, S 72 % RS 28%	29%
BRIT	1 művelet S 100 %	3 művelet S 66 % RS 34%	4 művelet, S 75 % RS 25%	8%
ÖSSZES MŰVELET/ ÁTLAGOS SIKERESSÉG	10 művelet S 90 % RS 10%	39 művelet S 67 % RS 33%	49 művelet S 75 % RS 25%	

1. táblázat. A vizsgált légideszant-műveletek eredmény-mutatói (1945-2010)

(Magyarázat: S-sikeres; RS- részben sikeres)

A második világháborútól napjainkig az amerikai, a szovjet és a brit haderő háborúiban összesen 49 alkalommal vetettek be számottevő légideszant erőt, folytattak le jelentős légideszant-műveletet. Ezeknek a műveleteknek a mennyiségét és eredményességüket nemzetenként és összességében is szerepeltetjük az 1. számú táblázatban. **Egy légideszant-műveletet akkor tekintettünk eredményesnek, ha az, az elé kitűzött feladatot teljesítette, és a művelet során harcképességét összességében megtartotta.** A táblázat a következők megállapítását teszi lehetővé:

- kudarcral végződő művelet – ahol a deszant erői is megsemmisültek és a célokat sem érték el - nem volt;
- 39 műveletet, azaz a műveletek döntő többségét (80%) 1968 után folytatták le, ami összhangban van az általunk alkalmazott korszakolással és nagyságrendileg is összevethető a második világháború 42 műveletével;
- napjaink légideszant-műveleteinek sikeressége 67-75% közötti, ami magas, de kezelhető műveleti kockázatokra utal;

- az 1945-1967 közötti műveletek közül többet (1956 Magyarország, 1968 Csehszlovákia) erősen aszimmetrikus körülmények között hajtottak végre, alig értékelhető kockázatvállalás mellett. Ezek a táblázatban 100 %-os sikerességgel jelennek meg, mégis azt kell mondanunk, hogy a légideszant alkalmazások értékelésénél figyelembe vételük hiba lenne;
- a műveletek döntő többsége amerikai – akárcsak a második világháborúban – és a legmagasabb sikerességi mutatót is a jelentős műveleti tapasztalatokkal rendelkező amerikai haderő érte el.

A több mint 65 esztendő áttekintő új kötetünkből mindenképpen kiemelést érdemelnek azok a modernkori műveletek, amelyeket Afganisztánban illetve a két iraki Öböl-háború során vívtak meg az amerikai illetve a szovjet haderők légideszantcsapatai. Ezek a példák a haderő alkalmazások során a légideszantok kétséget kizáróan növekvő szerepére utalnak. A modernkori haditechnikai eszközök részletes tárgyalásával és a megismerhető fejlesztések bemutatásával **bizonyítani tudtuk a légi gépesítés folyamatának töretlenül meghatározó szerepét. Kimutattuk a páncélozott légi gépesítés erősödését** és a vezető haderők részéről a teljes körű légi gépesítéssel támogatott komplex légideszant szervezetek kialakítását célzó fejlesztési törekvéseket.

A LÉGIDESZANTOK VIZSGÁLATÁNAK EREDMÉNYEIRŐL

Könyvünk a légideszantok tekintetében egy hosszabb időszak változásainak leírását, saját munkánkat illetően pedig néhány esztendő célirányos vizsgálódásának eredményeit adja közre. Ennek során nem szorítkoztunk sem a hadtörténész, sem a haderőnemi vagy a fegyvernemi katonai vezető, sem pedig a haditechnikai eszközt tervező vagy üzemben tartó mérnök sajátos nézőpontjára. Így számunkra magától értetődőnek adódott, hogy témánkat - a légideszantcsapatok második világháború végétől napjainkig tartó fejlődését - a hadtörténész, a katonai vezető és a hadmérnök lehetőleg minden lényeges szempontját összegző, komplex vizsgálatnak vetettük alá. Ebben a felfogásban készült előző könyvünk is, amely „A légideszant I.” címet viseli. **A két könyv együtt a légideszantok fejlődésének teljes áttekintését adja**, ezért munkánk eredményeit is a teljes időszakot figyelembe véve láttuk célszerűnek az alábbiakban megfogalmazni:

- A két kötetben egy fegyvernem rövid történetét foglaltuk össze, új szemlélettel, ismertetve az alkalmazásra született (kidolgozott és szabályzatokban visszatükröződő) elméleteket, a harci- és hadműveleti cselekmények (bevetések) eredményeit, továbbá szervezeteik és haditechnikai eszközrendszerük fejlődését létrejöttüktől napjainkig;
- Leírtuk és ábrán is szemléltettük a légideszantok fejlődésének fő korszakait, analógiákat keresve és párhuzamot vonva a két legfontosabb korszak - a második világháború, illetve az Öböl- és afganisztáni háborúk – légideszant-szervezetei és az ezekhez tartozó műveleti képességek között;

- Bebizonyítottuk azt, hogy a légi gépesítés, amely már a második világháború időszakában is egyik jellemzője volt a haderők légideszant-fejlesztési törekvéseinek, napjainkra túllépett a „fegyvernemi” törekvéseken és haderőnemi-összhaderőnemi érdekeltségűvé vált;
- Az alkalmazott légi szállító eszközök és az azokkal deszantolt harcjárművek együttes vizsgálatával egy változatként meghatároztuk a páncélozott légideszant szervezeti formákat és nemzetenként eltérő szervezetfejlesztési megoldásokat;
- Közel negyven szakmai publikációra, egy PhD és egy akadémiai doktori értekezésre, illetve a két kötetre és az ezekben elvégzett, részletes vizsgálatokra támaszkodva néhány gondolatban megfogalmaztuk a légideszantok jövőképéről szóló víziókat is.

ÖSSZEGZŐ GONDOLATOK

Reményeink szerint „A LÉGIDESZANT I.” és „A LÉGIDESZANT – II.” című könyvek nem csak az érdeklődő olvasóközönség számára bizonyulnak majd eseményekben, ismeretekben és új gondolatokban is gazdag olvasmányoknak, hanem szerepet kaphatnak a hivatásos katonák szakmai és hadtudományi ismereteinek szélesítésében, mélyítésében és mindenek előtt korszerűsítésében is.

Könyvsorozatunk a hazai szakirodalomban az első, amely jelentős terjedelemben, komplex megközelítéssel és a teljességre törekedve dolgozza fel a légideszantok fejlődéstörténetét a kezdetektől napjainkig. Keresztmetszetet ad az alkalmazás elméletekről és a légideszant bevetésekről, a haditechnikai eszközök szinte teljes köréről valamint a szervezetekről és azok változásairól.

A könyvben leírtak összességében igazolják azt, hogy a légideszantok jövője nem kérdés, sőt, szerepük az összhaderőnemi műveletek során növekvő tendenciát mutat.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] TURCSÁNYI Károly - HEGEDŰS Ernő: A légideszant I. Püldo Kiadó, Budapest, 2007.
- [2] HEGEDŰS Ernő: A légideszantok fejlődése a második világháborúban és hatása napjaink légi gépesítési törekvéseire. PhD értekezés, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, 2009.
- [3] TURCSÁNYI Károly: A haderő harckocsi igénykielégítési folyamatának makroszemléletű vizsgálata. MTA Doktori értekezés, Budapest, 2008.
- [4] TURCSÁNYI Károly - Hegedűs Ernő: A légideszant II. Püldo Kiadó, Budapest, 2011.
- [5] RUSZIN Romulusz: Légiroham műveletek tervezésének sajátosságai beépített területen. Seregszemle, 2010. évi 1. sz.
- [6] GLANTZ, David M.: The Soviet Airborne Experience. Combat Studies Institute, Fort Leavenworth, 1984.
- [7] KŐSZEGVÁRI Tibor: Hadviselés a 21. században. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Doktori Iskola jegyzet, Budapest, 1998.
- [8] GRANGE – WASS – LIEBERT – JARNOT – HUBER – SPARKS: Air-Mech-Strike. Asymmetric Maneuver Warfare for the 21st Century. Turner Publishing Company, Paducah, 2002.